

פנדורה

עיתון לסבי

ניליון מס' 6 | פברואר 2004

אמנות עכשיו: מבט על היצירה הלסבית והפמיניסטית בארץ

בספרות, בשירה, במוזיקה ובאמנות • מדור התרבות של דנה ג. פלג
• נופר קידר עם דעה אחרת • ג'ודית באטלר בישראל • ארון הקודש
של אביגיל שפרבר • אבא-בת עם עדן • מזווית הפסיכולוג עופר
מאורר • אימא סדרתית • והשער האחורי

בגיל שלושים ושש אני יכולה סוף סוף לומר שמצאתי את מקומי המקצועי. אני מתפרנסת מכתביה, שכתוב ועריכה, מן מקצוע "רוחני" שכזה. מה לעשות, מעולם לא נמשכתי לתחום הכלכלה או ההייטק, ולכן, על פי אמות המידה המערביות-קפיטליסטיות, עליי לחיות ממשכורת עלובה, מחודש לחודש, מיום ליום, לשלם שכר דירה צמוד לדולר בדיוק בזמן, למרות שהתשלומים שלי (שאינם צמודים לשום דבר) מתאחרים דרך קבע, ובנוסף לכך לפרנס שני ילדים, כלב ומכונית.

"את יצירתית, את מבריקה אפילו... אבל נפשית את פרולטריון", כותבת אליי ואל רבות אחרות דנה ג. פלג ברשימתה החשובה בגיליון הנוכחי. "זה המצב שרבות מאיתנו, הנשים, מצויות בו. המקצועות שלנו נחשבים

פחות... כי רבות מאיתנו לא עוסקות בתחומים קפיטליסטיים, שבהם מרוויחים הון... אבל תפסנו מקום, וגם אם זה ארון המטאטאים, הוא שלנו".

אז תפסתי מקום. את המקום שלי. ממעמקי סיפוקי המקצועי אני מרימה את הראש, מסתכלת על ההווה סביבי ונושמת עמוק. לא מעזה להסתכל על העתיד ושוגה בדמיונות על דירה שתגיע אליי בירושה, או על זכייה בפיס. רוב חברותיי "היצירתיות והמוכשרות" נמצאות במצב דומה, אלא אם כן ההורים עוזרים להן. והם עוזרים, כי איך אפשר אחרת? איך יכולה אישה שבחרת לא לקיים אורח חיים בורגני בדמות בעל, דירה ושני ילדים, באמת "לעשות את זה"? פעם השבתי ש"זו הבעיה שלי", אבל הפער הולך ומעמיק, ומבאטלר שמעתי שוב לאחרונה, כי "האישי הוא הפוליטי". בתוך עמי אני חיה, ובעצם מדובר בבעיה חברתית-מעמדית-כלכלית המשקפת את פניה של הארץ שלנו. הפתרון הוא פוליטי ויסודו באידיאולוגיה אחרת, באמונה ובהכרה שונה מזו של אלו המנהלים היום את המדינה הזו. ומה לאמנות ולזה? ראו בעצמכן, חיי הרוח אף פעם לא היו עליונים ועניים כל כך. מיתוס האמן המיוסר אינו רחוק מן המציאות, ולא מתוך בחירה רומנטית. ולמרות הכל, נשים ממשכורות לעשות אמנות. אולי במקום למות. בכוחה של האמנות לבטא היגדים פוליטיים ואחרים בעוצמה רבה. ביכולתה לחולל שינויים, ממתן לגיטימציה ועד למיגור הומופוביה. ההזדהות עם היצירה האמנותית מאפשרת ללב להיפתח ולקבל. וידאו, מוסיקה, ספרות ושירה הם חלק מהביטויים ליצירה הלבבית-פמיניסטית שנעשית היום בארץ ושכחנו להציג בגיליון הזה של "פנדורה". אולי זה המקום לעודד ולחזק את כל הנשים והלסביות האמניות הפועלות בארץ בתחומים השונים, ולהודות להן על מה שהן נותנות לנו. רובן פועלות בתנאים קשים, רובן עניות, נעזרות באחרים, ובכל זאת ממשיכות ליצור. זה המקום שלהן, ממנו הן חיות ופועלות, גם אם הוא "ארון מטאטאים". ולא רק היצירה שלהן מוחה על המצב הקיים, אלא עצם העובדה שהיא ממשיכה להתקיים בכלל.

אמנות או נמות

דעה אחרת

עיקר הצלחתה של אסופת הסיפורים שלי קטן אילן שיינפלד, "גאים להציג", הוא בהזדמנות לעמוד על הקשר שבין שפה לבין זהות מגדרית. והשמחה גדולה

בערב ההשקה של "גאים להציג", אסופה חדשה של שלושים ושלושה יוצרים ויוצרות לסביות, הומואים וטרנסג'נדרים, עמדה דנה ג. פלג על כמת בית הכנסת "בית דניאל" והקריאה עד תומה את הפואמה שלה, "קדושה". סמוקת לחיים ונגרשת עוררה פלג את הקהל המנומנם לחיים, כששיגרה לחלל המנוכר משפטים כמו "קדוש ריח הזיעה שלך, אהובתי! וריח הייחום שלך ערב לפי ולאפי יותר מאלף זיבנשני". ואכן, יש מקום להתרגש מעצם העובדה שלראשונה מושמעים ומועלים קולות שהושקו על במת התרבות הישראלית. זו הייתה מטרתו החשובה של אילן שיינפלד, עורך הלקט ומשורר בעצמו.

גם אם אוהבות התייגים שביניכן חושבות שהן יודעות מהי חוויה לסבית מובהקת, לא נכונה להן עבודה קלה. בשיריה של חנה קליין-לפידות תמצאו כאן התרסה פמיניסטית, אצל מאיה רוז תחושו בנימה מלנכולית ואינטימית, ובסיפוריה של לי רום תגלו תחושות התמצה וכאב. בהרכה מהיצירות מוגשת החוויה ההומו-ארטית על מצע שראלי כשר למהדרין. חיילים במדי צה"ל מכבדים בלא מעט יצירות, כמו "פראנקי" של צבי מרמלשטיין, המספר על תשוקה ואלימות בבסיס צבאי; לא נפקד גם מקומן של חוויות ילדות ונעורים מהפנימייה או מהקיבוץ, שלא לדבר על החוויה התל-אביבית. בין אלה בולטות לטובה רקפת בר-קמה ושז, המיטיבות להעביר תחושות כמו חריגות וחרדה של לסביות בחברה, כמו גם הרגשה של ייחודיות וכוח.

מרמלשטיין, בר-קמה ושז מייצגים דור ותיק ולוחמני יותר שידע לצרור את ההומואיות שלו בראש חוצות ולהביא את הקהילה למה שהיא היום. באסופה יש ייצוג נאה לדור הזה ואפילו לדור שידע פמיניזם לסבי מהו, ובראשו חנה קליין-לפידות. אך רוב הספר מורכב מיצירות צעירים שעוסקים באהבה ובסקס, מודעים היטב לשפה ולמה שעשו יוצרים הומו-לסביים לפנייהם וגם נהנים לצטט מהאבות ומהאמהות הקדמונים. התוצאה היא להטוטים מעניינים שעשו חלק מהיצירות בשפה העברית. העברית, על הטיות הזכר והנקבה שלה, מחליפה להיות מגדרים ועושה ניתוח לשינוי מין בכל שורה שנייה. יש כאן נשים שמדברות בלשון זכר וגברים שכותבים על עצמם בלשון נקבה, הומואיות שלובשות חצאיות ולסביים שמגדלים שפמים, ובקיצור - השמחה גדולה. פה טמונה הצלחתה הגדולה של האסופה, שכן היא מאפשרת לאוהבי העברית לא מעט הזדמנויות לעמוד על הקשר בין שפה לבין זהות מגדרית.

למרכה הצער, נמנעים מפגשים מרתקים עוד יותר בין דורות של יוצרות או בין השירים, בעיה שנובעת מעריכת היוצרים לפי סדר האל"ף-ב"ת. היה מעניין לראות זו לצד זו משוררות המתארות כמיהה למגע ופנטזיות אבודות, כדוגמת לורן מילק ואפרת רותם; או שירים שעוסקים בתשוקות חנוקות ובמגע של רגע, כמו אלה של דודי אור לצד אלה של יאיר קורן.

אך למה להיטפל לזוטות? שיינפלד, ללא ספק, יכול להתגאות בכך שכל כך הרבה יוצרות ויוצרים קווירים נשמעות ונקראים לראשונה על אדמת ארץ הקודש. אם זה תלוי בו, אסופה כזו תצא פעם בשנתיים ותמלא את המרווחים שעל מדף הספרים הגאה שלנו. אם זה תלוי בנו, אנחנו כבר מפתות מקום.

הומואיות בחצאיות, לסביים בשפמים

מאת: נופר קינדר

פנדורה: תמר טל | חשתתפוח: מירי צאיג וסמדר בלזברג

עיתון פנדורה - מגזין לסבי דו-חודשי
גיליון מס' 6, פברואר 2004

המזל: ♀ קל"ף - קהילה לסבית פמיניסטית

CLAF - Community of Feminist Lesbians
P.O. BOX 22997 Tel Aviv, 61228 Israel
Tel: +972-3-7398816 Fax: +972-3-7399077

כלף

مجموعة المثليات النسوية

עורכת: לילך גליל

עיצוב גרפי: סטודיו צפריר | צנובר 03-5185864

חברות מערכת: עינב זילבר, נילי יקר,

דנה ג. פלג, עדן ארזי, טלי אפל

מודעות: איילת שחר 053-542695

כתובת המערכת: בית קל"ף, שד' יד לבנים

22, סקלט ציבורי 842 ת"א, טלפון: 03-7398816

דוא"ל: claf@gay.org.il

לתגובות, הערות והארות:

ת.ד. 22997 ת"א 61228,

או באימייל: pandora2003@walla.co.il

עיתון פנדורה מגזין לסבי דו-חודשי

הגיליון הבא ייצא ב-1 באפריל 2004

לוח האירועים הארצי הבא ייצא

ב-1 במארס 2004.

לפרסום אירועים: 03-5669744 (להשאיר הודעה).

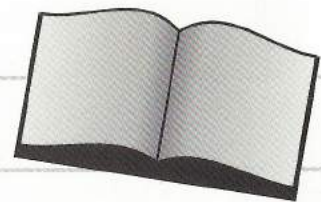
מנוי "פנדורה" וקבלת העיתון בדואר

במעטפה דיסקרטית, נא לפנות לקל"ף,

טל: 03-7398816 ת.ד. 22997 ת"א 61228,

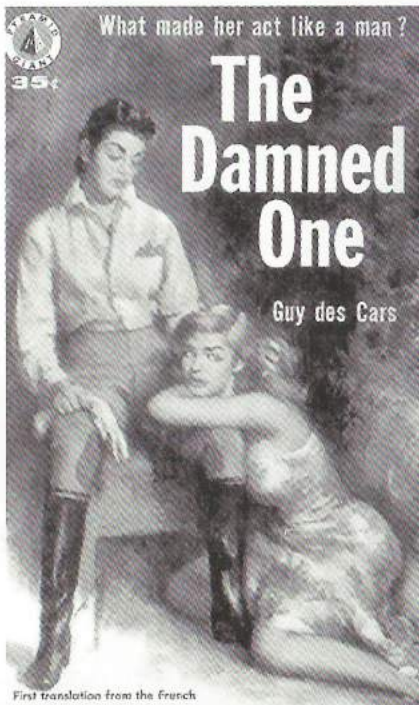
או באימייל: claf@gay.org.il

הפקת העיתון והוצאתו לאור
מתאפשרת הודות לתרומה מיוחדת

הכריכות הלוהטות והכותרות הזועקות של ה-Lesbian Pulp Fiction היו הייצוג היחידי של מציאות לסבית בשנות החמישים. לצד העיצוב הגרפי המושך והסיפורים שטרם התפרסמו כמותם, הועבר גם מסר חד משמעי של גינוי ודיכוי חברתי. תראו מאיפה צמחנו

Women In The Dark

שנתפס כחריג, לא נורמלי וסוטה. פרויד וחוקרים אחרים ראו בהומוסקסואליות סטייה ומחלה, ועסקו רבות בדרכי ריפוי מתאימות, שכללו שיחות, תרופות, אשפוז כפוי ואף מכות חשמל. שינוי מסוים לחיוב ארע על רקע מלחמת העולם השנייה ויציאת הנשים לעבודה. יותר ויותר נשים עברו לערים הגדולות וקיימו חיי קהילה. ואולם, עם סיום המלחמה חזרו הגברים הביתה ולעבודה, והשמרנות אף גברה. במקביל חלה החמרה ביחס כלפי לסביות והומואים. סילוק ממקומות העבודה, הטרדה ורדיפה של לסביות הפכו לתופעה שבשגרה. הלסביות האמיצות שהעזו אז לקנות את הספרים הללו, קיבלו כותרים כאלו:

"A story once told in whispers now frankly, honestly written"; "Duet in Darkness: Their flaming desire could only be satisfied by braking every rule and ignoring every taboo"; "The Damned One: what made her act like a man?"; "The Evil Friendship"; "The Odd Kind"; "The World of the Third Sex"; "Strange Sisters".

אלו היו שמות הספרים וכותרות המשנה. גם האיורים היו בוטים והציגו נשים מעורטלות למחצה, במקומות אופייניים, כמו מגורי נשים בכלא ובצבא. כריכות אחרות הראו אישה או שתי נשים לבושות באופן פרובוקטיבי או באופן גברי ובמבט מלא רוע. הכריכות והאיורים יצרו קוד שרמז על הלסביות מבלי לומר זאת במפורש (הי, את זה עושים גם היום!).

הכותבים היו נשים וגברים כאחד, שכתבו סיפורים בגוף שלישי, ורובם חזרו על התבנית הידועה: אישה גברית פוגשת אישה נשית ומפתה אותה, והן ניצלות מגורלן המר כלסביות על ידי גבר ונישואין, ואם לא, מידרדרות לשתייה, לכלא ולעתים אף אל מותן. הסיפורים תיארו מציאות לסבית ובכך הכריזו אמנם על קיומה, אך יחד עם זאת, הם הבליטו את השונות ואת החריגות שבה, ובדרך כלל לא הציעו כל תקווה ואפשרות לחיים לסביים מלאים.

רק בשנות השבעים והשמונים, לאחר מהפכת זכויות האדם, הנשים והומואים והלסביות, התאפשר ייצוג אמיתי יותר. הספר "Ruby Fruit Jungle", למשל, מתאר סיפור חיים לסבי שלם ומתאר מאבק אמין למימוש חיים מלאים על רקע של גינוי וניכור. ספר כזה לא יכול היה להתפרסם בשנות החמישים, וגם היום הוא מקור להשראה.

במשך השנים זכו ספרי Lesbian Pulp Fiction ואמנות הפופ של כריכותיהם לחיים חדשים. מאז שנות השמונים והתשעים ועד ימינו מודפסים הספרים

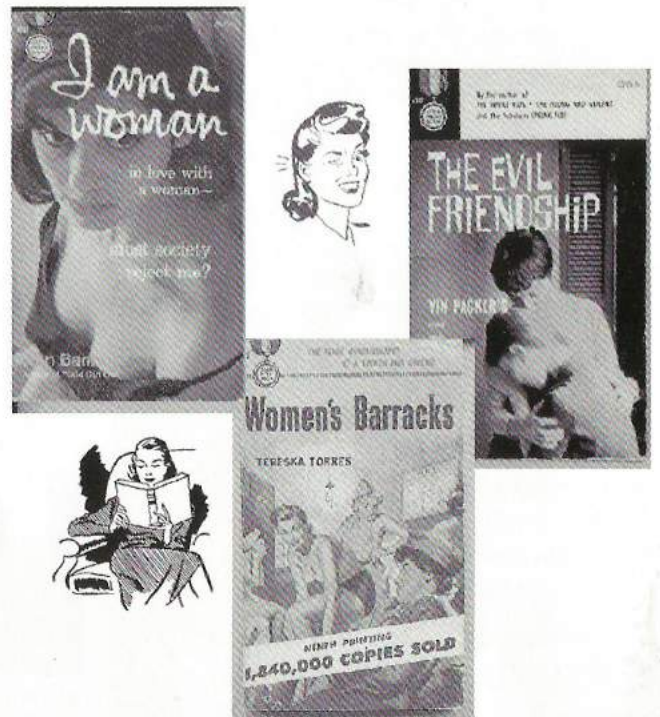
מצע הלילה, אני עומדת בחדרי, אומרת לעצמי לראשונה: "אני לסבית". אחרי שאני נבהלת, אני מנסה להירגע: "קודם כל, להתקשר לאחיות שלי. אחר כך, למצוא ספר." אם גם אצלך הדרך להשלמה עם הזהות הלסבית שלך עברה דרך ספר או סרט שעשו לך את זה, את יודעת על מה אני מדברת. בילבי, ג'ו מ"נשים קטנות", ג'ורג' מהחמישייה הסודית, Ruby Fruit Jungle, גו פיש, מרטינה, מרלן ואחרות. אלא שלפנינו היו דברים אחרים. ההורים שלנו והלסביות של שנות החמישים בארצות הברית קראו ספרים אחרים. הם קראו את ה-Lesbian Pulp Fiction, או בעברית קשה: הספרות הלסבית הקלה.

ספרים אלו היו הייצוג היחידי כמעט של המציאות הלסבית, והם התפתחו לצד הייצוג ההמוני של ספרים אחרים ובראשית ימי תקשורת ההמונים. בתקופה שבה נראו בטלוויזיה זוגות ישינים במיטות נפרדות וכאשר סקס אוראלי היה מחוץ לחוק, הכריכות הלוהטות והכותרות הזועקות של הספרות הלסבית הקלה גרמו לגברים לקנות את ספרי הכיס הזולים הללו בהמוניהם. אלא שלצד הייצוגים הגרפיים המושכים והסיפורים שטרם התפרסמו כמותם, הועבר גם מסר חד משמעי של גינוי ודיכוי חברתי. המציאות החברתית הזו החלה להתפתח בתחילת המאה העשרים, כאשר עד אז הייתה מקובלת חברות רומנטית בין נשים שלמדו יחד בקולג'ים וחיו אחר כך ביחד. לצד התפתחות הפסיכולוגיה והסקסולוגיה הפכה החברות הזו למעשה

הללו במהדורות מחודשות (במיוחד אלו מהם שהציעו סוף אופטימי, כמו ספריה של אן באנון), על ידי הוצאות ספרים פמיניסטיות ולסביות. עיצוב הכריכות משנות החמישים מתועד כיום במוזיאונים ובארכיונים, מחקרים אקדמיים נכתבים על אודותיהן, ואספניות נרגשות סוחרות בכתרים ההיסטוריים. כיום, כאשר התרבות שלנו משופעת בייצוגים לסביים במגוון רחב ואף אחת לא לומדת על הלסביות שלה מפרונגרפיה לגברים, יכולים הספרים הללו להוות אלמנט ייחודי. השונות והחריגות המופיעות בתמונות של Lesbian Pulp Fiction משמשות היום כתוצר אמנותי שאפשר פשוט ליהנות ממנו. ואולי עובדה זו מעידה עד כמה השתנינו מאז שנות החמישים.

מקורות:
Anne Bannon, "Odd Girl Out" and other books
Jaye Zimet, "Strange Sisters: The Art of Lesbian Pulp Fiction 1949-1969"
Lilian Federman, "Odd Girls Out and Twilight Lovers: A History of Lesbian Life in Twentieth-Century America"

אתרים:
<http://harlequinade.zeetee.com/pulpfiction/>
האתר של אוסף Lesbian Pulp Fiction
באון דיוק, אוסטרליה,
<http://scriptorium.lib.duke.edu/women/pulp.html>

בין קירות הבית ועל תפקידיה החברתיים. חמישה מוניטורים מקרינים בו זמנית חמש גרסאות שונות של ארוחות, כולן כאחת מתארות סצנה משפחתית שחוקה ומוכרת עד זרא. במרכזה: האישה - האימא, מסביבה: מזון ומשפחה. הארוחה השישית מתקיימת מחוץ לכותלי הבית. כדי לסמן את חריגותה היא מוקרנת בנפרד, לצד הארוחות ה"מסורתיות". הבית הוא המרחב המשותף שבו יוצרים הנשים והאוכל אינטימיות ותחושה של יחד. סביב השולחן, הממוקם בלבו של הבית, יושבים בני המשפחה, נועצים מזלגות, מקשקים בכפות ומבטרים בסכינים. ללעוס, לדבר, לבלוע, להעביר את המלה, וחוזר חלילה - זהו טקס החוזר על עצמו באופן ריטואלי. הוא מוכר מבתים ישראלים רבים, שם הוא האירוע המרכזי המקבץ יחד את כל פרודות המשפחה.

סביב שולחנות האוכל מבססות הנשים את תפקידן ובנות את זהותן. אימא ואוכל בונים את המסורת המשפחתית, את הזיכרון המשותף והנוסטלגיה. השולחנות של הימן משחזרים את הסדר הפטריארכלי הזה, אך גם לועגים לו. באמצעות בימוי הרגעים האנושיים הללו, מעקרת אותם הימן ממשמעותם הנורמטיבית: ראשית, היא מנכשת מן הארוחה את

גבריות מוחצנת. סרטי ההרפתקאות, המסע והמערכונים עימתו את הגבר עם איתני הטבע ועם עוצמתם, הרבה לפני שתלמה ולואיז או כמה טרנסג'נדריות עליות מאוסטרליה הטביעו בו את חותמן. אולם, הגרסה הישראלית ב- The King's of the Hill נראית כמו פארסה למסך הגדול, שכן הטבע המקומי אינו אלא רצועת חול קטנה שבין העיר לים. הגבריות הישראלית מופגנת אצל ברתנא באין מרחב. הסביבה הגרוטסקית הזו עושה הזרה ארסית לגבריות המקומית. הצפיפות של כלי הרכב, חבורות הגברים העומדים מעליהם - לראות את הביצועים מקרוב, והתנועה הסיזיפית סביב כמה קרעי סלע, הופכים את האירוע לנלעג, כשהנלעגות הזו אינה אלא פועל יוצא של המעשה עצמו ושל חוסר התכליתיות שבו.

רבות נכתב על הגבריות המקומית ובעיקר על מקורותיה הצבריים, המשימתיים, המהוספסים והאנטי אינטלקטואליים. אך בניגוד לתהילה שעטפה את הדימוי הצברי, אל הגרסה העדכנית נוספו אדנות, וולגריות ושחצנות בוטה. את ה"צברבריות", כפי שכינו אותה פעם יצחק גורמזנו, ניתן לתלות כאלומות של הכיבוש המתמשך ובשטחיות של התרבות הבורגנית,

שנה החולפת הונח הפמיניזם בחללי הגלריות ונתלה על קירות המוזיאונים. העבודות פרשו מניפה של סוגיות מגדריות, עסקו בציוניים התרבותיים שעוטפים נשים ונשיות, ובגוף הנקבי הכולא אותם בתוכו. רבות מהעבודות טיפלו בחוויה האישית, אך גם בתפקידים הפורמליים שנבנו עבור נשים במשפחה ובחברה. הן העלו שאלות על הקשר מין-מגדר-אתניות-לאום, והתבוננו בו זמנית על האופן שבו בונים ההקשרים הללו גבריות.

התערוכה הקבוצתית של האמניות הישראליות "אפליה מתקנת", אותה אצרה אלן גינתון במוזיאון תל אביב, הייתה ניסיון בזעיר אנפין לייסד Museum of Women in the Arts משל עצמנו. ראיות לציון גם שתי תערוכות שהוצגו בגלריה "רוזנפלד": "אודם" של עמית ברלוביץ', שטיפלה בגוף הנשי הצעיר, על שלל התפקידים החברתיים שהוא ממלא: מהפיתוי ועד לאיון העצמי; ותערוכתה של סיגל אבני, "הפריה מלאכותית", שהתמקדה בקסם פיצולו של הגוף הנשי לגופים חיים נוספים, ובמשמעויותיה החברתיות של האקט הזה.

שתי יצירות מעניינות אחרות בחרו לעמת את סוגיית המגדר עם ההקשר הלאומי, ובתוך כך בדקו את

הנוכחות הנשית

יעל ברתנא על הסימנים שהותירה הגבריות המוחצנת; מירב הימן עם בית-שולחן-אוכל כמקום הגידול של האישה; ונשים אחרות שהעלו שאלות על הקשר שבין מין, מגדר, אתניות ולאום. כמה הערות על פמיניזם, אמניות ואמנות בישראל 2003

ממדיה החברתיים, הסועדים שלה מתכנסים כדי להשביע צורך גופני בלבד. בלי להחליף ביניהם מילה הם מגיירים לקרבם את המזון, ומנתקים בכך את הקישור החזק שעשתה התרבות הישראלית בין אוכל, רגש ונשים. הארוחות מייצרות קשרים תכליתיים וקצרי טווח בלבד, הן עילה להעברת מלחייה, קנקן מים או קערה רחוקה, ותו לא. שנית, במקום הרעש המלווה את הארוחה הישראלית ישנם קולות קרים וחדגוניים של שקשוק כלי האוכל. הפשטת הארוחה לממדיה הפיזיים והראשוניים, מקלפת מפולחן הסעודה הישראלי את המשמעויות העמוקות בהן הוטענה. האוכל הוא אוכל הוא אוכל, לא יותר ולא פחות. הדקורציה החמימה שמסביב: וילונות כבדים, נברשות, זרי פרחים, כורסאות וכונניות עץ, רק מדגישות את הפער בין הסביבה הכמו ביתית ובין הביתיות הנעדרת. באמצעות הרצת סרטי הארוחה לאחור, מייצרת הימן היפוך: ככל שהסעודה נמשכת, הצלחות הולכות ומתמלאות במזון. באקט ה"אכילה" הזה, מה שמתכלה הוא לא האוכל אלא האפקטים הרגשיים שלו. הרעב לאוכל ולקשר נשאר בעינו. הארוחה נכשלת במילוי כל הפונקציות, משהו בפורמט הזה כנראה אינו עובד יותר. עוד מבקשת מאיתנו עבודתה של הימן להתבונן אל תוך הבית פנימה. שם, מעבר לתריסי האינטימיות, מניעים מנועי הרגש את חלוקת העבודה בין המינים. הימן מפוררת עבורנו את האקסיומה הזו, ומעלה ממנה שאלות גדולות יותר. מי שאוכלת לבד מתה לבד? לא בטוח.

על איבזוריה החקיינים והמגוחכים. כך או כך, הגבריות הזו, כפי שמשקפת העבודה של ברתנא, איננה רק נלעגת אלא גם דורסנית ואלימה. בשוט הסיום, לאחר שההמולה הקרקסית מסתיימת, מתגלה לעיננו חוף פצוע ומצולק. חריציו העמוקים של האינטוס הקולקטיבי מספרים יותר מאלף מילים את מה שהיה כאן - האדם הרי אינו אלא תכנית נוף מולדתו.

גם עבודתה של מירב הימן מתייחסת למקום. היא בוחרת לחזור אל הבית ואל הוודאות הבטוחה של שולחן האוכל, אל אימא ואל הארוחה המשפחתית. דרכם היא מהרהרת ומערערת על מיקומה של האישה

"בית הבליעה", מתוך עבודתה של מירב הימן, מוזיאון הרצליה (יולי - אוקטובר 2003)

אפשרות השחרור הטמונה בהפיכת האישי לפוליטי. אלו הן מאשה יוזפולסקי ב"אנימה" ומירי סגל ב"פסיון", שהוצגו ב"ארט פוקוס 4" באצירתם של סחן לנדאו ויגאל צלמונה. גם כביאולה ה-50 בונציה היה השנה ייצוג יתר לנשים: מיכל רובנר, נציגת ישראל, הציגה את "Time Left", אפרת שוילי את "הפרלמנט הפלסטיני", כרמית גיל את "אוטובוס", אתי אברג'יל את "סטודיו של אמן" ומיכל הלמן את "כוכב יאיר". מתוך מכלול העבודות שהוצגו השנה בחרתי להאיר שתיים: עבודות הווידאו של יעל ברתנא The King's of the Hill, ועבודתה של מירב הימן, "בית הבליעה", שתיהן הוצגו במוזיאון הרצליה. ברתנא, שגם זכתה בפרס מפעל הפיס לאמנות פלסטית לשנה זו, מספרת את סיפורם של "הגברים האמיתיים". על מסך גדול, מחוץ לחוקי התנועה וכמעט שמחוץ לחוקי הגרייטציה, דוהרים גברים בכלי רכב כבדים על מדרון מול הים - אחד ממופעי הגבריות האקטואליים של הבורגנות הישראלית. הגבר, הטבע והטכנולוגיה יוצאים יחד ל"מסע", שהופך לחקירה אירונית של עקרונות העונג הגברי ושל הישראליות בכללה. התחרותיות, ההכנעה, הכיבוש והנהגנות מקופלים בארבע על ארבע, מכוננית השטח המכילה גבריות רציונלית ועוצמה - סמל הסטטוס של המעמד הבינוני ושל תרבות הצריכה הראוותנית. תנועת הרכבים האופקית והאנכית, היא הבילוי עצמו. העונג טמון בעצם המעבר ממקום אחד לאחר, ונתפסת כסוג של חופש. המדיום הקולנועי הרבה להשתמש בטבע פתוח כאתר של

מהפמיניסטית ועד לארוטית

נדמה כי מצבה של השירה הלסבית מעולם לא היה טוב יותר: אינטימיות בין נשים מככבת בשירה הנשית באופן מלא ומשוחזר. להלן סקירה קצרה, ובהחלט לא ממצה, על נפתולי השירה הלסבית, משבירת "הסכמה השירית" ועד לפמיניזם שסלל את הדרך

קצת לפני מותה של יונה וולך ב-1985 התחילו להתפרסם בעברית ספרי שירה שכללו שירים לסביים. שירה של סיגלית דוידוביץ' "סרט סוסים" ("מעבר לזכויות פני", 1985) מציג דוברת הפונה לאהובתה ומבטאת כמיהה לאינטימיות פיזית עמה. באותה שנה הופיעה שירה לסבית גם אצל חדוה הרכבי בספרה "אני רוצה רק להגיד לך", ואצל גבריאלה אלישע ב-1983 בספר "מוסיקה אחרת". משם הייתה הדרך קצרה אל הפרסומים של שנות ה-90 של דנה אמיר בספר "עכשיו במתיקות הזאת", של שז ב"ריקוד המשוגעת" (1999), וגם של ליאת קפלן, רוני קדם, דנה גולדברג, שרון אס, טלי לטוביצקי ואחרות. מאז שנות השמונים מתפרסמים באופן קבוע שירים על אודות אינטימיות לסבית בספרי השירה ובכתבי העת, כאשר המגע המיני הלסבי הוא במרכז השיר.

chatzeny@bgumail.bgu.ac.il

לתמינת אָפּאָ

תמונתה כה שלמה. את אחרת:
קצת יום תבוכה על שאת - אני.
קללת בדיחה וקטיוף קטנת
וימולט אביך שאליה: "מי?"
לא תפסק. לא רגליך. עת כאמי אליך
מדי יום ביומנו נאמרתי: "מי?"
את הפל תבאת לי דמיון בידך
רק קטני שאני - אני.
וימיר קטני את היום וקטנת
את ימיר: "לדוהי. נאשף כבד פתחה:
את תבוא אליך הפת המלכות.
היא קבית את האיש חונקה שפנתה.
כן. אבוא רבונת ולא אשאלי לשלפון.
לא אבכה במכתך. לא אלהים. אמיז"
את מדי עי:
זה שפנתני תהי לי: "מי?"
ולא השאלתי: "מי?"

לאה גולדברג. 1933

פינקרפלד הפותח במילים: "קמו בי געגועים..." (1932), אותו היא מקדישה למשוררת בת זמנה, יוכבד בת-מרים; זירה שנייה של אינטימיות היו אותם שירים שבהם פונה הדוברת אל דמות אס, כמו שירה של לאה גולדברג "לתמונת אימא", שפורסם ב-1933. הזירה האינטימית השלישית היא הקרובה ביותר לשירה הלסבית, וכוללת פנייה של הדוברת אל חברה שיש לה איתה יחסים קרובים, אם כי לא רומנטיים או ארוטיים. למשל בשיר "רע" של ניצה גורביץ, או בשיר "בלי שאגות מדבר אל דבר" של חדוה הרכבי. במקביל לשלוש זירות האינטימיות הללו התרחשה שבירה נוספת של סכמת הדובר-נמענת באמצעות רצף הקול הפמיניסטי.

שירה פמיניסטית

נקודת ההתחלה הייתה בשנת 1866, עם המשוררת רחל מורפוג, שכתבה עברית עוד בטרם הייתה העברית מדוברת, ובתקופה שבה מספר המשוררים בעברית היה מצומצם. המשוררת היחידה הזו ביטאה בשירה מרד פמיניסטי גלוי בעולם גברי מדכא. על השאלה מדוע לא נכתבה כמעט שירת נשים עברית עד אז, עונה מורפוג בשירה: "אנסה אך הפעם/ אם אוכל לשיר, / מאצל הסיר/ רחקתי מרוב זעם". נשים שהיו עסוקות במלאכות הבישול והבית לא ממש התפנו לכתוב שירה. גם הכוונות ביניהן שידעו עברית (בניגוד לרובן שלא ידעו משום שלא למדו ב"חדר") יצרו בדוחק. אישה כותבת היוותה איום של ממש על הפטריאכליות היהודית, שהקצתה לאישה תפקידים מוגדרים, שבוודאי לא הותירו לה זמן ליצירתיות. הקול הפמיניסטי התפתח עד שהחל ליצור גם שירה ארוטית של נשים על אודות מיניותן. חשובים במיוחד הם השירים המתארים את האורגזמה הנשית. חלק מהמשוררות תיארו את האורגזמה באופן עקיף, מטפורי או סימבולי, כמו למשל זלדה בשיר "המשתה" מ-1967, בו השתמשה בעולם הדימויים הקבלי כדי לתאר משגל: "כל העולמות באו למשתה, / כל העולמות. / זה אחר זה / ידליקו לפיד/ בהיכל הגוף החוגג". לצד השירים הסימבוליים נמצאו גם שירים נועזים ובוטים, שבהם הוצגה מיניות האישה כבלתי מרוסנת, הופשייה ומשוחזרת. כך למשל בשירי אנדה פינקרפלד ואסתר ראב בשנות השלושים, ועד לשנת 1999, שבה תיארה סוף סוף אני משעול אוננות נשית: "בשעה זו שולחת האישה/ את ידה/ ובאצבע אחת מכסה/ את הקו הפשוט/ שבין רגליה/ באצבע אחת מהסה/ את מנהרת החיים." (נוקטורן II, ראה שם, 1999).

הו, יונה

יצירת מרכזית בתחום השירה המינית הייתה יונה וולך, והשפעתה על היווצרות השירה הלסבית בעברית הייתה רבה מאוד. בשיריה של וולך בולטים משחקי תפקידים מיניים, חילופי זהות מגדרית, הנעשים גם בעזרת משחקי לשון ששוברים את הדיכטומיות המגדריות שכופה העברית, וזאת, כדכריה, מפני ש"העברית היא סקסמניאקית". כך, למשל, בשיר "את, מאהב?" (1969), שבו פונה הדוברת לאישה אחרת, כאשר היא משמשת גם כמאהב ממין זכר, וכך אי אפשר להכריע בנוגע למינהו.

איך שיר נולד

חבלי לידתו של השיר הלסבי העברי לא היו קלים. נשים החלו לכתוב שירים על אינטימיות בין נשים רק לאחר שהתאפשרה הסטייה מהנורמה של השירה הגברית הפטריאכלית. מאה שנים (של כדירות) עברו עד שהתגבש הקול הנשי לכלל "שירת נשים", הוא החל בשירים פמיניסטיים בודדים, המשיך לעבר השירה הארוטית, עד שלבסוף נולדה גם השירה הלסבית.

מהו שיר לסבי

שיר לסבי הוא שיר שנכתב על ידי אישה, ואשר מתקיימים בו יחסים רומנטיים בין שתי נשים, ו/או יחסים ארוטיים ביניהן. דוברת השיר היא אישה שפונה לאישה אחרת. משורר אינו יכול לכתוב שיר לסבי, משום שהשירה הלסבית היא חלק מתחום שירת הנשים, על כל מאפייניה. האם מי שכותבת שירה לסבית היא בהכרח לסבית בעצמה? התשובה היא לאו דווקא. הביוגרפיה של היוצרת, או נטייתה המינית, אינן תמיד רלוונטיות להכנת השיר. עם זאת, מעניין יהיה לחקור מבחינת הסוציולוגיה של הספרות, וגם מבחינה פסיכולוגית, את התופעה של משוררת "סטרייטית" הכותבת שירה לסבית.

מאיפה צמחנה

רוב הדוברים בשירת ימי הביניים ומאז שירת ההשכלה היו גברים שפנו לנשים. זו הייתה "הסכמה השירית" ועד שנות העשרים נעדר הקול הנשי מן השירה העברית כמעט לחלוטין. אמנם משוררות ספורות הופיעו עוד קודם, אך נדירותן הייתה כה בולטת שהן היו בגדר יוצא מהכלל שהעיד על הכלל. הופעתן של המשוררות הראשונות, נוצרו שלוש זירות של אינטימיות בין נשים, דיבור אינטימי ומורכב בין שתי נשים, שלמעשה שבר את "הסכמה" של דובר מול נמענת. שלוש הזירות הללו היוו תקדים שאיפשר בהמשך את היווצרותה של השירה הלסבית. זירה אחת היא של משוררות שהקדישו את שיריהן למשוררות אחרות, כמו למשל, שירה של אנדה

כשם ששקכה
קר הבטתי
לוטשת עינים
מעצמת העור.
זכשם שקכה, שתקה:
צחקיה:
כל פעילות גופה
המעבר השתאות
גדולה ואלטת
נשטתי מעט מאד
אחר-קר שקכגו.
הולמות פתולים כמטב היכלת
אני לא ראיתי בזה
הרגלי האהבה של
מכונים
לעצב
(זהיא על הזמן מחוסר)
יכלתי רק לעצם.
רק בבקר, ביפי
ראיתי
בכף ידי יש עד מקום
לראשך,
או לכל צורה באופטית דושה,
שאוכל למסר לה דבר שת שלום
אלך
ורח שערותי
קוראות תגר לאיר
מסתככות בגורי חתולים
ברתי שלך.

טלי לטוביצקי. אוגוסט 1993

יש חיה כזו?

אין זה מקרי שכמעט שאין יוצרות לסביות בארץ. כלומר, בטח יש, אבל אף אחת מהן אינה מצהירה על נטיותיה.

למה? כי זה רע מאוד לעסקים. בינתיים אפשר "להסתפק" בקורין אלאל, שרון בן עזר וגלית פלורנץ, ולקוות לעוד רבות וטובות כמותן.

דמה שלכולנו יש צורך בדמויות הזדהות באמנות בכלל ובמוסיקה בפרט, דמויות שידברו אלינו. נמאס לנו לתרגם באופן אישי את הטקסטים שאנו שומעות כך שיתאימו גם לנו. הייתי רוצה לכתוב על נשים לסביות שכותבות מוסיקה, אך מצאתי את עצמי מסתבכת בהגדרה 'מוסיקה לסבית', כמו גם נזהרת שלא לזהות נשים יוצרות כלסביות, מהחשש לפגוע בפרטיותן.

זה לא מקרי שפרט לקורין אלאל ולשרון בן עזר ("פוליאנה פרנק") אין יוצרות מוסיקליות לסביות בארץ. כלומר, אני מאמינה שיש, אבל אף אחת מהן אינה מצהירה על נטיותיה. למה? כי זה רע מאוד לעסקים. יש מי שחושבת שהצהרה כזו תפגע במכירות ובפרסום, אנשים לא יבואו לשמוע מוסיקה של לסביות. המנהלים והמנהלות המוסיקליים ממליצים שלא לצאת מהארון מחשש שזה יעכב את התקדמותה של היוצרת. הדבר קשה במיוחד למפורסמות שביניהן, שכבר בנו לעצמן קהל משלהן, ובמיוחד אלו שיש לגביהן קונצנזוס בעם והן ממלאות אולמות גדולים. קורין אלאל היא היחידה שעשתה את זה, ובגדול. היא התגברה על הפחד, וכפי שהעידה בעצמה, חשה הקלה גדולה בעקבות היציאה התקשורתית שלה מהארון. אפשר להניח שגם היצירה שלה נושמת עכשיו קצת יותר לרווחה.

"יוצרת שלא יוצאת בפומבי מהארון פוגעת ביצירתיות שלה", אומרת גלית פלורנץ, שהיא כיום אחת היוצרות המוסיקליות בארץ שאינה מסתירה את נטייתה המינית. בעבר עמדה בראש ההרכב המוסיקלי "נשים שרות נשמה", וכיום, מלבד מוסיקה עושה פלורנץ גם וידיאו ארט (אפשר להתרשם מעבודותיה באתר שלה www.gfmai.com). "יוצרת בארון הופכת את עצמה ליצירת מגויסת, שמשרתת את צורכי החברה, היא חונקת את היצירתיות שלה, משום שאינה יכולה לדבר על עצמה בגלוי. הדבר מתבטא לא רק בטקסטים על זוגיות, אלא נוגע ליצירה בכלל".

עם זאת, גלית מתנגדת בחריפות להגדרה 'מוסיקה לסבית'. "אין דבר כזה 'מוסיקה לסבית', היא מזדעזעת מעצם הצירוף, 'ישנם אולי טקסטים לסביים, אבל אי אפשר לומר על מוסיקה שהיא לסבית. מוסיקה היא דבר כל כך מופשט ומנותק מהגדרות אישיות." גם לגבי עצמה היא מעידה כי ההגדרה מצמצמת את היצירה שלה, משום שהיא הרבה דברים אחרים מעבר להיותה לסבית.

גם נועם בן זאב, מרצה בחוג למוסיקה מאוניברסיטת חיפה, טוען כי מוסיקה היא דבר מופשט שהוא מעל לכל ההגדרות הקיימות. בן זאב מצייין, כי עוד במאות ה-18 וה-19 סירבו מוסיקאים לסווג את המוסיקה, אפילו לא למוסיקה 'נשית' או 'גברית', בוודאי שלא למוסיקה הומוסקסואלית. עם זאת, במבט לאחור אפשר לראות כי המוסיקה של אותם יוצרים שהתגלו מאוחר יותר כהומוסקסואלים, מורכבת מדמויות רדופות, כמו למשל באופרה, שם הציגו את הגיבורים בעיקר כגברים מעוררי רחמים, שחייהם אופיי סודות. הדבר היחיד שאולי כן ניתן לדבר עליו, אם כן, הוא העדפותיו של הקהל הלסבי. ואמנם, באופן אישי אני מניחה שלסביות מעדיפות יוצרות שכותבות על נשים,

על חייהן ועל הדברים שמעסיקים אותן מעבר למערכת זוגית הטרנסקסואלית כזו או אחרת. כאלו הן למשל גלי עטרי, לאה שבת, יהודית רביץ, רונית שחר ועוד רבות אחרות שפועלות הן

במיין-סטרים והן בשוליים. יוצרת שהצהירה על עצמה כלסבית ויצרה מוסיקת שוליים היא שרון בן עזר, עם ההרכב שלה "פוליאנה פרנק", שפעל בעיקר בסוף שנות השמונים. בטקסטים שלה הביעה בן עזר אנטי ממסדיות ברורה ומתריסה כנגד הגבריות, הכוחניות והאלימות שבחברה הישראלית. כמה שנים מאוחר יותר הצליחה להידחק אל הזרם המרכזי, למרות הטקסטים האנטי ממסדיים שלה, להקת נשים "אחרת". גם אם "המכשפות", ובראשן ענבל פרלמוטר ז"ל, לא הכריזה על עצמה כעל "להקה לסבית", הרי שהן זכו לקהל לסבי אוהד במיוחד, כנראה בגלל הטקסטים שבחרו שלוש חברות הלהקה להשמיע, המוסיקה האנרכיסטית, ודמותה העצמאית והכריזמטית של פרלמוטר עצמה.

ובניגוד אלינו, באמריקה - כמו באמריקה - יש יותר מוסיקאיות מחוץ לארון שאינן מתכחשות להגדרת יצירתן כנשית-לסבית. ביניהן אפשר למצוא את "האינדיגו גירלס", את קידי לאנג ואת מליסה את'רידג'. היוצרות החשובות האלו מביעות את עצמן באופן חופשי כמי שהן, מה שמאפשר, לי לפחות, להתקרב אליהן ולהזדהות יותר איתן ועם היצירה שלהן. וראו זה פלא, הקהל שלהן אינו רק קהל לסבי. כנראה שבאנגליה זה נשמע אחרת, או שהקהילה הלסבית מצביעה יותר ברגליים. ואולי האשמה היא בשפה העברית, שפונה באופן אחר לאישה ולגבר.

באנגליה, אם כן, אפשר "להסתתר" טוב יותר, ולמרות זאת היו שבחרו להגדיר עצמן כיוצרות לסביות. חבל מאוד שבארץ שלנו זה אחרת. אני מניחה שאינני הלסבית היחידה שמשועת ליוצרות לסביות. כי זמרת אהודה היא דמות נוחה להזדהות, במיוחד בגילאים הצעירים, שאז לרוב מתגבשת הזהות המינית. וכמו בעבר, גם היום חסרה לי יצירה שלא תספר לי רק עליו ועליה, אלא גם עליו ועליה, ומעל לכל, תשקף עבורי ועבור החברה כולה את הנוכחות הלסבית שלנו כאן, בישראל. ▼

גלית פלורנץ. "אין דבר כזה 'מוסיקה לסבית'"

עריכת דין

עו"ד עירא הדו מומחית לזכויות הומואים ולסביות

ייעוץ וסיוע משפטי לחברי/ות הקהילה בכל תחומי החיים, לרבות זוגיות, משפחה, הורות וזכויות אחרות

- הסכמים לחיים משותפים בין בני/בנות זוג
- הסכמים להורות משותפת
- אפוטרופסות לאמהות/אבות לא ביולוגיות/ים
- סיוע בהסדרת מעמד לבת-זוג מחו"ל
- צוואות וירושות
- יפוי כח דדיים
- חוזים בעינינים שונים
- מכירת/רכישת דירות

טלפון: 03-5280247 irna23@netvision.net.il

Judith Who?

ביום שלישי קראתי עליה בעיתון; ביום רביעי בצהריים גמעתי את דבריה בסמינר; באותו ערב זכיתי לשמוע אותה מעל הבמה; וביום חמישי נהייתי מפנינים אחרונות. תקציר ביקורה המתקשר של פרופ' ג'ודית באטלר בארץ, דמות מרכזית בתחום התיאוריה הקווירית והפמיניסטית. יומיים של שרון חושים אינטלקטואלי

מאת: יסמין מקס

ום רביעי, ה-7 בינואר, לא היה יום חשוב במיוחד עבור מי שלא שמעה על ג'ודית באטלר. אבל אלו ששמעו על הפרופסור לרטוריקה וספרות השוואתית מאוניברסיטת ברקלי, לא יכלו להישאר אדישות נוכח העובדה שבאטלר, דמות מרכזית בתחום התיאוריה הפמיניסטית והקווירית, הגיעה לישראל וביום זה ממש תרצה בפני הקהל הרחב על אודות הנושאים שעד כה ניתן היה לקרוא בספריה ובמאמריה, שהיו אבני דרך בתחום.

ג'ודית ואני בסמינר

כמה שעות לפני תחילת הסמינר, בשעה אחת וחצי אחר הצהריים, התחילו להגיע ראשוני המשתתפים מקבוצת התיאוריה הקווירית לפגישה "אינטימית" עם הפרופסור באוניברסיטת תל אביב. בדרך כלל מגיעים לפגישות האלו לא יותר מעשרים איש, אך הפעם נאלצו למעלה משישים הסטודנטים/ות לעבור ברגע האחרון לחדר גדול יותר, כדי להצליח לדון בסוגיות נישואים חד מיניים בהרחבה, תרתי משמע. כל מי שחשש שמא הרצאתה תהיה בלתי נגישה, כמו כתיבתה, גילה שבאטלר ניחנה בכריזמה רבה ואף הצליחה לא פעם להעלות חיוך על פני הקהל, במיוחד כאשר דיברה על "המושג החדש שלי... מר שוורצנגר" (ארנולד שוורצנגר, מושל קליפורניה - י.מ.), שאמר כי "נישואים חד מיניים הם משהו שצריך להתרחש רק בין גבר לאישה". בהמשך הפגישה דיברה הפרופסור על הבורות השוררת בארה"ב ועל הדילמות העומדות בפני הקהילה ההומו-לסבית בנוגע לנישואים חד מיניים, שהפכו באחרונה לנושא מרכזי בארצה. יום קודם לכן יצאה באטלר מהארץ היהודי שלה ככתבתה של ארנה קזין ב"הארץ", כאשר סיפרה כי

היא מבקרת בבית כנסת. היא אמרה שהבינה כי בישראל לא נוהגים אנשי השמאל לעשות כך, אך אצלה זה דווקא משתלב. לדבריה, ביקורתיות וחתירה לעבר חברה דמוקרטית צודקת הם ערכים יהודיים, ולכן אין דבר משותף בין הביקורת שלה על ישראל לבין אנטישמיות. למחרת, במפגש עם קבוצת התיאוריה הקווירית, אמרה בטון רציני וכאוב: "כשאמר לי להיזהר ממישהו שידוע כפרו-ישראלי, נעלבתי. ממתי העמדה הביקורתית נעשתה אנטי-ישראלית?". ובנוגע לביקורות שהופנו כלפיה, לפיהן היא אינה משיבה באופן ברור לשאלות בעד ונגד הכיבוש, כמו גם באשר לנישואים חד מיניים, היא ענתה: "לנקוט עמדה זה להסכים לכינאריות".

לכל מי שלא יודעת, על רגל אחת, התיאוריה של פרופ' באטלר מסתייגת מהגדרת זהות. עם זאת, באטלר מבהירה בעצמה, כי היא בכל זאת מזדהה, למשל, כלסבת וכיהודייה, אך מוסיפה מיד כי יהיה מוטעה להניח ששתי ההגדרות האלו מתארות את השקפת עולמה. "אי אפשר להגיד שאין חפיפה בין הטרוסקסואליות לבין הומוסקסואליות", היא מסבירה לארנה קזין בראיון, "שאינן התנהגויות סטרייטיות של הומואים, או פרקטיקות הומוסקסואליות של סטרייטים". כלומר, אין זהות אחת מובחנת וסגורה. מה שבאטלר בעצם מציעה לכל אחת זה לעצור ולשאל את עצמה מה זה להיות יהודייה, מה זה להיות לסבית, אישה, או כל דבר אחר. אימוץ הגדרה הוא דבר מגביל, המחמיץ את מגוון אפשרויות הקיום. על עצמה היא מעידה: "אני לא מעוניינת לשרטט גבולות סביב עצמי, אני נגד דלנות מכל סוג שהוא." (הארץ, 13.1.2004)

ג'ודית ואני בהרצאה פומבית

זמן קצר לאחר סיום הסמינר, בחמש וחצי, כבר השתרך תור ארוך של מקדימות בכניסה לאולם בר-שירה. פקקים נרשמו בכניסה לאוניברסיטה, כמו גם מחסור במקומות חנייה. האולם התמלא עד אפס מקום, המאחרים נאלצו לעמוד במעברים, וההתרגשות ניכרה בכל. בעוד המון נוסף צובא על הדלתות מבחוץ, עלתה לבמה ד"ר חנה נוה מהתוכנית ללימודי נשים ומגדר, וביקשה בשם אנשי הביטחון לפנות את המעברים כדי שפרופסור באטלר תוכל להתחיל בהרצאה. היו שחשבו לקראת ה-Event (כפי שהגדירה אותו עמליה זיו

למחרת): הרצאתה הפומבית של באטלר, Undoing Gender.

לאחר המתנה ממושכת באולם הודיעה ד"ר אורלי לובין, כי פרופ' באטלר הסכימה באופן מיוחד לתת הרצאה נוספת למחרת, וכאן המקום לציין כי עבור הרצאותיה לא ביקשה תשלום. ההתרגשות הייתה בשיאה. לאחר שהציגו אותה משתתפות הפאנל, סיפרה ד"ר נוה שכאשר הודיעה לכמה מחברי אקדמיה על הגעתה של פרופ' ג'ודית באטלר לארץ בתקווה לקבל סיוע לתוכניתה, היא נשאלה על יום: "Judith Who?". לבסוף עלתה הג'ודית לבמה ובמשך למעלה משעה פרשה את משנתה המסובכת באנגלית פשוטה. בין השאר סיפרה, כי בעבר הוזמנה להרצות בישראל, אך סירבה משום שלא ידעה כיצד להציג את עמדותיה בנוגע לכיבוש הישראלי. היא התייחסה לעובדה שרקטור האוניברסיטה עזב את האולם לפני ההרצאה (לאחר שהכרזתו כי אין לערב פוליטיקה באקדמיה זכתה לקריאות בוז מצד הקהל), וסיפרה כי יהודי ארה"ב חוששים להביע עמדה ביקורתית כלפי ישראל, שמא יחשבו כמעודדת אנטישמיות. בנימה משועשעת אפשרה למי שלא מסכים עם עמדותיה הפוליטיות לעזוב את האולם. מלבד אחד שיצא, כולם נשארו לשבת. אין ספק שהיא הצליחה לכבוש אותי ואת הקהל בדבריה המורכבים, בנימה השלווה, ואיך לא, במראה המצודד שלה.

ג'ודית ואני והחברה שלה

למחרת בצהריים, בעת המפגש הנוסף, סיכמו עמליה זיו וג'ודית באטלר עצמה את אירועי הערב הקודם. באטלר ציינה כי היא מניחה שהרקטור התכוון לטוב, ואחר כך הצטערה שלא ביקשה תשלום עבור הרצאותיה, על מנת שתוכל לתרום את הכסף לארגון שבו היא תומכת. בסיום ההרצאה, לאחר דיון נוסף בדילמות הקהילה בנושא הנישואים החד מיניים, אמרה באטלר, כי זוגתה הזהירה אותה שאם היא תנסה להתחתן איתה, היא תתגרש ממנה מיד. ביקורה של פרופסור ג'ודית באטלר בארץ ייחשב ללא ספק לאירוע היסטורי, הן עבור אנשי/ות האקדמיה הבוחשים בתחום המיניות והמגדר, והן עבור בני/ות הקהילה המתחבטים בסוגיות הומו-לסביים מכריעות. עבורי היה ביקורה של באטלר הזדמנות נדירה להכיר את האישה הנפלאה שמאחורי התיאוריות, שהצליחה לשלב בהרצאותיה את כובד הראש המתבקש מהנושאים שבהם היא דנה, לצד דוגמאות משעשעות מהחיים עצמם.

MaxYasmin@hotmail.com

לא ממש בבית

גם אם את עוזרת הוראה
כאוניברסיטה, יש לך הורים
שעוזרים, ואת קונה מדי פעם
דיסק או ספר על חשבון
המינוס - לא משלמים לך
בזמן, מאיימים עלייך
כפיטורין, או בשלילת המלגה,
הזעומה שלך. את יצירתית,
מבריקה אפילו, אבל נפשית
את פרולטריון. כאישה,
לסבית, ביסקסואלית, או
טרנסג'נדרית, את לא ממש
מתאימה לתמונת העולם
הרצויה

נעשה את זה ככה, לא נורא. ואסור שנשים יתחננו. אז לא נגיד "הרי את מקודשת ל". אלה בעיקר האנשים שלא אוהבים אותנו, לא ההוא שיושב שם למעלה, זו הטענה העיקרית. אגב, מסתבר שלמרות הסטריאוטיפ הצפוי, הורים דתיים אינם בהכרח קשים יותר מהורים חילוניים. אהבתי את שבירת המיתוס הזאת. כן, כמו הדוקטורנטית הלא כל כך בדויה שלי, כל אחד וכל אחת מוצאים לעצמם את הדרך שבה הם יכולים להסתדר בתוך המערכת הזאת. זה כל כך לא מובן לי, הרצון להישאר בבית, גם כשהמקום אליו אתה נדחק הוא צר וחשוך ואפל, ארון המטאטאים, או עליית הגג. מוזר לי שאנשים הולכים לקבץ נדבות חסד מידי של אב גדול ונורא כזה, כשיש אופציות אחרות בסביבה, הרבה יותר אוהבות ומקבלות, שבהן לומדים לסלוח לעצמנו, לאהוב את עצמנו, ללמוד שאנחנו נהדרים, כמו שאנחנו. כנראה שדחק כלכלי הוא לא הדבר היחיד שמשחק.

בסופו של אותו שבוע הוזמנתי לקרוא את שירי "קדושה" בערב לכבוד הספר "גאים להציג", קובץ של פרוזה ושירה הומו לסבית. היה לי קשה להתחיל לקרוא אותו אפילו. עמדתי שם ב"בית דניאל", בית הכנסת (הרפורמי) הכי נחמד בעיר, וקראתי שיר פגני להפליא, שמקדש, בין השאר, את הגוף שלי, על מיצוי ומחזוריו ותאוותיו. לפעמים מיהרתי, כי לא היה לי נוח, והייתי שם, חשופה, עם האי נוחות והמבוכה. בסוף מחאו לי כפיים. אהבו אותי. הרגשתי בבית.

להיות יותר מאשר עובדים. זה יותר גרוע אפילו ממשכורת רעב. אנשים כאלה חיים בפחד איום, לאבד את המעט שהגיעו אליו. גם במקומות בהם יש מחסור בידיים עובדות, העובדות פוחדות לעזוב, להתמרד, לדרוש את שלהן. הפחד הזה הוא יותר מנכר מעבודה חדגנית, שהרי גם בעבודה חדגנית ניתן למצוא זווית אישית, להגיש את הסלט כך ולא אחרת. הפחד המשתק הזה שמשאיר אותם על סף הבית, אולי בארון המטאטאים, זהו פרולטריון.

אני מעזה לומר כאן: יכול להיות שאת עוזרת הוראה כאוניברסיטה, ויש לך דירה סבירה, הורים שעוזרים, ואת יוצאת מדי פעם לסרט, וקונה דיסק או ספר על חשבון המינוס, שמותר לך, כי מנהל הבנק מכיר את אבא שלך. אבל לא משלמים לך בזמן, מאיימים עלייך כל הזמן בפיטורין, או שלא תקבלי את המלגה הזעומה שלך, והאיגוד שלך לא מייצג אותך באמת, כי כולו מורכב מפוליטיקאים לעתיד, שמשרתים גדולים מהם בכנסת. את יצירתית, את מבריקה אפילו, המנחה שלך מחמיאה לך מדי פעם, אבל גם לה אין הרבה כוח, היא לא הספיקה לפרסם את מספר המאמרים הנדרשים והקביעות שלה בסכנה. נפשית את פרולטריון, זה המצב שרבות מאיתנו, הנשים, מצויות בו. המקצועות שלנו נחשבים פחות, ואנחנו מאוימות: בהטרדה מינית, בזה שניחשב אגרסיביות או חמדניות. ואנחנו מאמינות שלא מגיע לנו כל כך הרבה, כי רבות מאיתנו לא עוסקות בתחומים קפיטליסטיים, שבהם מרוויחים הון, כמו כלכלה או הייטק. גם כאן אנחנו לא ממש בבית, אבל תפסנו מקום, וגם אם זה ארון המטאטאים, הוא שלנו, ואין לנו עוז, או רצון אפילו, לצאת ולהמשיך הלאה.

"ארון בתוך ארון" של עירית קורן, על הומוסקסואלים ולסביות דתיים, גם הוא ספר מצוין. מצוין, כי הוא לא גולש לטרמינולוגיה אקדמית מייגעת, וכתוב בשפה ברורה. קורן נוכחת בספר כחוקרת, כמראיית (הספר הוא עבודת מחקר אקדמית) וכאדם: היא מספרת על התהליך שהביא אותה למחקר ולפרסום הספר. היא מעניקה את הבמה למראיינים ולמראיינות שלה, מתבוננת בהם מגובה העיניים, ואינה נתעת מלהתבונן בעצמה בתהליך הזה. זהו יפה בעיניי. יפה בעיניי המקום הזה, שאין בו יוהרה והתנשאות, וגם אין בו התחבאות והסתתרות.

אבל קשים בעיניי, על אף יופיים ועומקם של התהליכים המתוארים בהם, הסיפורים עצמם. זו לא הפעם הראשונה שאני מתרגשת מסיפוריהם של הומואים ולסביות דתיים. הם מרגשים כל כך, משום שהם מזכירים לי בדיוק את המקום שבו אני, כלסבית, מרגישה לא רצויה, מודרת, דחויה. ההורים שלי אוהבים אותי, ואוהבים את בת זוגי אפילו. אבל הם לעולם לא יגאוו בי. תמונתנו כזוג מעולם לא תתנוסס בגאווה בסלון לצד תמונת החתונה של אחותי ובעלה. גם כאן, הסיפור שלי זניח לעומת אנשים שמתחבטים בכעיות קיומיות, אבל התחושה קיימת. גם ב"ארון בתוך ארון" יש הורה שלא אוהב אתכם ואתכן, כלסביות והומואים. הטענה הכללית היא, שהוא לא אוהב את מה שאתם עושים, האנאלי הזה מגעיל אותו. אז לא

החלתי את השבוע בכנס על פמיניזם אורבני. לא בדיוק הבנתי מה זה, אבל ההרצאות נראו מעניינות. נכנסתי להרצאה בשם המסתורי: "לקפל את הפנים אל החוץ - הגוף המגדרי וקיפולו לחלל אורבני" של כרמלה יעקבי וולק. מתוך הדברים שנאמרו התבהר מסר מוכר: אנחנו, הנשים, מסמלות את הבית. בחוץ, קשה לנו. אנחנו חוטפות פוביה ממקומות פתוחים, כל הבניינים הפאליים האלה מרתיעים אותנו, ולמה באמת שנרגיש בבית בתוך מבנה כזה, בתוך חברה כזאת? העיקרון הודגם בהרצאה אחרת בכנס (של ענת שרגאי), בסרט "גט", השלישי מבין "סיפורי תל אביב", בו רודפת שוטרת אחר מי שהיא מזהה כבעלה שנשט אותה עגונה. היא עולה קומה אחר קומה במבנה הפאלי כל כך של כלבו שלום, עד שהיא מגיעה לתקרת הזכוכית. אין לה סיכוי בתוך מערכת. היא אישה, והיא פרולטרית.

את הוצדק החברתי שלך, אני שומעת כמה מכן רוטנות בקהל. תנו לי עוד פסקה לפני שתעברו לעמוד הבא בטענה שזה לא קשור ללסביות. היו שם בקהל 30 עד 50 נשים, אני מעריכה, שרובן נראו דייקיות אינטלקטואליות, לא פרולטריות בעליל. האם הן מרגישות כאן בבית? תהיתי. האירוע התרחש בבית היינריך בל, מקום שמארח ותומך בקבוצות הכרתיות רבות. מקום חשוב. זהו חלל תכליתי, אפילו קר, לא מקום שמשדר חמימות. זהו בית היתומים של קל"ף ושל ארגונים נוספים. יש להודות על כך, כמוכן, אבל גם להכיר בכך שזהו מקלט זמני מפני העולם שבחוץ, העולם שבו אנחנו "אחרות". "אחרות", כי אנחנו נשים, כי אנחנו לסביות, או ביסקסואליות, או טרנסג'נדריות, כי אנחנו לא מתאימות לתמונת העולם הבורגנית-קפיטליסטית, הרצויה. ועל זה, בעצם, הטור שלי הפעם.

מקובל עלייך? מול. לא הייתי רוצה שתפסידו את הסקירה שלי על שני ספרים מדהימים שיצאו לאחרונה. הראשון כהחלט עוסק בנושא הפרולטר, ובנו, הנשים. ברברה ארנרייך, סופרת ועיתונאית, יצאה מביתה החם, ויתרה על כרטיס האשראי שלה, וחיייתה במשך כשנתיים כעובדת בשכר נמוך בארה"ב. היא עבדה כמלצרית, כמנקה, וכעובדת בכלבו וול-מארט. היא חייתה בקרואנים דולפים, תמורתם שילמה \$620 לחודש, כחדרי מוטלים מצחינים ללא בריח, שעלו לה \$250 לשבוע, אכלה אוכל מהיר, עבדה לעתים שבעה ימים בשבוע, למעלה משמונה שעות ביום, ומעולם לא הרוויחה יותר מ-\$7 לשעה. על כך היא כותבת בספרה "כלכלה בגרוש" איך (לא) להסתדר באמריקה". היא גם מציגת, לעתים קרובות, שהיא לבנה, ושנשים של ביטוח רפואי טוב ואימוני חדר כושר סייעו לה במשימתה, גם בהיותה בת למעלה מחמישים - ואלו תנאים שאינם זמינים לעובדות בשכר נמוך.

זה נשמע רחוק, באמריקה, אבל בארץ יש מאתיים אלף עובדים זרים, ועוד למעלה ממאתיים אלף אזרחים שמתקרבים למצב הזה. התיעוש מנכר את הפועלים מאנושיותם, אמר מרקס, בגלל החזרה המתמדת על אותה עבודה. העדר היצירתיות. שלילת העצמי, בעצם. שלילת הזכות לשאול שאלות. לעובדים כוול-מארט ובמקומות אחרים אסור לדבר, אסור להתאגד, אסור

כנס "פמיניזם אורבני", 5.1.2004, בית היינריך בל, ת"א.
מארגנות: יערה חוצן ונעמה בן שמחון.
ברברה ארנרייך, "כלכלה בגרוש": איך (לא) להסתדר באמריקה", הוצאת כבל.
עירית קורן, "ארון בתוך ארון", ידיעות אחרונות.

לאכול או לא לאכול

זו השאלה עבור אחת מכל חמש נשים בעולם המערבי, הסובלת מהפרעת אכילה בדרגת חומרה כזו או אחרת. מהן הפרעות אכילה וכיצד הן משפיעות על בנות הקהילה הלסבית

וית (השם בדוי) יושבת בבית קפה עם חברותיה: זו מזמינה קפה ועוגה, זו מזמינה טוסט וקפוצ'ינו, ריית מזמינה מים מינרלים. החברות משוחחות על המסיבה האחרונה ברשפון, על מישהי שיושבת בשולחן הסמוך ועושה או לא עושה להן עיניים (בטח עושה), אבל ריית נמצאת בעולם אחר, בספור אחר. קולות השיחה והצלילים שמסביב משמשים אך רקע לקול הפנימי המנוקד, החד והברור שבתוכה: 'תסתכלי על עצמך איך שאת נראית, חתיכת בהמה שמנה. החברות שלך יכולות להרשות לעצמן לשבת ולאכול, אבל את, אין לך מה לחשוב על זה אפילו. ריית, כמו נשים רבות אחרות (וגם לא מעט גברים), לא יכולה לחשוב על שום דבר אחר אלא על משקל הגוף שלה ועל איך שהיא נראית. והיא תמיד נראית לעצמה אותו דבר: שמנה מדי. זה כמעט בלתי נתפס, אך אחת מכל חמש נשים בעולם המערבי סובלת מהפרעת אכילה בדרגת חומרה כזו

עסוקה במשקל גופך ותפעלי להפתתו. מה שכן, תמימות דעה שוררת בקרב החוקרים, כי לתקשורת החזותית, ובמיוחד לפרסומות, השפעה עצומה על התפשטותן של הפרעות האכילה בשנים האחרונות ועל התגברותן. דוגמה עצובה לכך היא מאיי פיג'י, שם נרשמה עלייה חדה ביותר בשיעור הפרעות האכילה עם הגעתה של הטלוויזיה המערבית לקהילות המקומיות. השאלות הבאות יסייעו לך לבדוק עם עצמך אם כדאי לך להתיעץ עם איש/אשת מקצוע לגבי האפשרות שאת סובלת מהפרעת אכילה*: האם את תמיד חושבת על הערך הקלורי של המזון לפני שאת אוכלת? האם את מרגישה כעוסה או אשמה כאשר את אוכלת אוכל "לא בריא"? האם את משתמשת במזון כדי להתנחם? האם את חושבת כל הזמן על משקלך או על ממדי גופך? האם אי פעם גרמת לעצמך להקיא בכונה אחרי ארוחה? האם את מאושרת יותר כאשר את מאבדת ממשקלך? האם בעינייך רזון שווה אושר? ומה לגבי ריית? לפני שנתיים היא בוודאי הייתה עונה בחיוב על כל השאלות הללו. כיום, לאחר טיפול אינטנסיבי משולב של פסיכולוגית ודיאטן קליני היא העלתה באופן ניכר במשקלה ונראית מצוין. היא עדיין חושבת לפעמים על משקל גופה ועל המראה שלה, אך היא חופשייה הרבה יותר ליהנות מחיי חברה ואפילו מאהבה. יש חיים אחרי אנורקסיה. החכמה היא לא להתבייש לבקש עזרה.

*השאלות אינן מהוות בשום אופן תהליף לבדיקה רפואית או פסיכולוגית מוסמכת וכל מקרה של ספק יש לפנות לגורמים המתאימים לשם הערכה וטיפול.

להארות והערות, בקשות ורעיונות למאמרים בנושאים שונים המעסיקים את נשות הקהילה, אנא כתבו דרך אתר האינטרנט: www.t-metaplim.co.il או לדוא"ל: tsevet-metaplim@bezeqint.net

עופר מאורר הוא פסיכולוג העובד בקליניקה פרטית בתל-אביב, יוזם ומקים "צוות מטפלים": טיפול פסיכולוגי גיי-פרנדלי על-ידי מטפלות ומטפלים מיומנים ומונחים המחויבים לטפל בחבריות הקהילה באווירה חיובית ותומכת.

אבא-בת

עדי

"וואו, איזה אומץ יש לך", "כל הכבוד", "הסיפור שלך מדהים", "אני מאחלת לך בהצלחה" - כאשר המשפטים הללו מופיעים על הצג, אני יודעת שכאן זה נגמר

כאשר המשפטים הללו מופיעים על הצג, אני יודעת שכאן זה נגמר. אני יודעת שעכשיו יבוא המשפט "היה נורא נעים לשוחח אבל אני צריכה לצאת עכשיו, אז בהצלחה וביי". וזה במקרים שהצלחנו לפתח שיחה כלשהי. במקרים אחרים זו שמעבר לקו פשוט נעלמת. ושוב אני מוצאת את עצמי יושבת מול המחשב ותוהה מה לא עשיתי בסדר. מה נאמר שלא היה צורך להיאמר. האם אמרתי משהו מוקדם מדי? אז באמת, באיזה שלב בשיחה או בצ'ט אני צריכה לספר שאני טרנססואלית? האם זה הדבר הראשון שעליי לספר? מדוע לחסל את הסיכוי שמישהי תתעניין בי קודם כל כן-אדם? הדחייה צורבת בכל שלב של ההיכרות, יותר או פחות, אבל הדבר האחרון שאני רוצה לעשות זה לשקר בקשר לעצמי.

מישהי בת 14 שמרגישה כמו בת אך נולדה כזכר, נדחת על ידי משפחתה ונזרקה מהבית. הדרך לגן החשמל בתל-אביב - המקום היחיד שמקבל אותה - קצרה מאוד. נערה אחרת מנסה להתקבל לעבודה כמלצרית ברשת מסעדות, אבל כאשר היא נחשפת כטרנססואלית, היא מפורטרת. מישהי אחרת כלל לא מוצאת עבודה כי היא לא "עוברת" טוב. וכך, דחייה אחר דחייה, שוב ושוב, אז מה נותר אם לא לשקר? כשהתחלתי לחפש קשר זוגי עם אישה, היה לי ברור כי עובדת הייתי אישה טרנססואלית רלוונטית מאוד. סיפרתי בכל פעם שהושגה היה רלוונטי, למשל, כששאלו אותי "מהיכן הילדים", או "האם עשיתן הפרייה". מעולם לא ניסיתי להסתיר את העובדה שאני אישה טרנססואלית, אבל שוב ושוב נוכחתי לגלות כי לעצם הגילוי יש השפעה גורלית על יצירת קשרים. "וואו, איזה אומץ שיש לך", "כל הכבוד", "הסיפור שלך מדהים", "אני מאחלת לך בהצלחה" -

מתי לספר

רשת משפטו של חן אלקובי העלתה את נושא זהות המינית לסדר היום המשפטי ועוררה הדים לא מעטים כפורומים באינטרנט. בית המשפט קבע כי אין במקרה זה "התחזות" כמשמעה בחוק, מכיוון שחן מרגיש עצמו כגבר בכל המובנים ונהג בהתאם לתחושתו הפנימית והרגשית. עם זאת, לא קיבל בית המשפט את מה שהשתמע מדברי עדי ההגנה, כי "גם בנסיבות אינטימיות, הגילוי מסור לשיקולו ולמצפנו של הטרנסג'נדר". עוד קבע בית המשפט, כי "מקום בו נוצרים יחסי אהבה וקשרים אינטימיים, כל 'הסכמה' של בן או בת הזוג כפגיעה באוטונומיה של בן עובדה מהותית זו, מהווה כפגיעה בלתי ידעיה של הזוג, ואינה 'הסכמה חופשית' ככיתוי של רצון פנימי של ממש, וכמוהו כהסכמה שלא מדעת". אבל, בית המשפט גם החליט שלא "לקבוע מסמרות" בנוגע לשאלה מתי לספר. טרנססואלים חווים דחייה בצורות שונות. תארו לכן

edenarazi@walla.co.il

ליאורה, אהבה ראשונה

כולם לבשו לסניף כחול לבן, אבל היו בנות שכבר התחילו להתאפר ולעשות פן. אני הייתי צדיקה, לבשתי חצאית כחולה פשוטה, חולצה גדולה לבנה, גברית, עם כפתורים וכיס. עמדתי שעות מול המראה כדי להשיג את הלוק המושלם, לוק כמו של ליאורה

בסניף נחשבת לחניכה למופת, נחשבת לצדיקה נורא, כולם ידעו שבטוח יכניסו אותי להדרכה. תמיד הייתי מגיעה, לא פספסתי אף פעולה, מסע, מחנה, התנדבות. הייתי מתפללת הכי לאט, לא הסתכלתי על הבנים, ובכלל לא היה אכפת לי איך אני נראית. כולם לבשו לסניף כחול לבן, אבל היו בנות שבכיתה ז' או ח' כבר התחילו ללבוש חולצות עם מלמלה ונעלי עקב, היו בנות שהתחילו להתאפר ולעשות פן, אבל אני, אני הייתי צדיקה, לבשתי חצאית כחולה פשוטה, לבשתי חולצה גדולה, לבנה, גברית, עם כפתורים וכיס, גם כשאימא שלי קנתה לי חולצה קצת יותר נשית, קצת יותר קטנה, לא הסכמתי ללבוש אותה. חצאית רחבה, חולצת כפתורים גברית, גרביים לבנות קצרות, נעלי נייל, זהו. לא איפור, לא פן. כולם חשבו שאני זורקת על עצמי את הבגדים ויוצאת לסניף, אבל האמת הייתה שעמדתי שעות מול המראה כדי להשיג את הלוק המושלם, לוק כמו של ליאורה. אח, ליאורה. ליאורה הייתה המדריכה שלנו, לה באמת לא היה אכפת איך היא נראית. השיער הג'ינג'י שלה גדל פרא, החיך שלה תמיד כבש את כל הפנים שלה, הכתפיים הרחבות, ההליכה הגמלונית, העמידה הכפופה, המסתירה את החזה, המשווה לה מראה של נער פרא. היא הייתה שרה בקול צרוד, מוחאת כפיים חזק, כמו בן, תמיד בחצאית כחולה רחבה ובחולצה לבנה גברית, עם כפתורים וכיס. בתפילה, כשהבנות הצטופפו קדימה, קרוב למחיצה, כדי לראות מי מסתכל עליהן, אני עמדתי מאחור, מתפללת לאט לאט, מכיטה בליאורה שעוצמת עיניים ומנסה לנחש למה היא מתפללת בכזו כוונה, נלחמת בתפילות שלי, שלא להתפלל לדבר אסור, וממהרת לעצום את העיניים או להחזיר את המבט לסידור ברגע

שליאורה סיימה והסתכלה אחורה. כולם רצו להיות חברות שלי, תמיד הייתי שמחה, תמיד הייתי שובבה, היו לי רעיונות להמון שטויות שאפשר לעשות, לא פחדתי מכלום, לא התביישתי מהבנים, תמיד הייתי מוכנה לברר מי מאוהב במי ואף פעם לא קינאתי ולא סכסכתי. אבל כשהתחיל הבאזז סביב זה שרוצים להעפף את ליאורה מההדרכה, שליאורה לא מדריכה טובה, שהיא יותר מדי צדיקה, שהיא לא מבינה אותנו, שרוצים פעולות מעורבות, שהיא סגורה מדי - אז הפכתי לאופוזיציה. הייתי היחידה שרצתה שליאורה תישאר. נלחמתי בשבילה בחיורף נפש, מאבדת את המעמד שלי, אך שומרת על ליאורה. לא יכולתי לדמיין את עצמי ממשיכה לבוא לסניף וליאורה איננה. העיניים הירוקות הצוחקות תמיד, הפכו עכשיו עצובות. בכל מקרה הגענו כבר לכיתה י' והיה ברור שעוד מעט זה נגמר, עוד מעט הטובות שבינינו יכנסו להדרכה, ליאורה תעזוב, ולשאר כבר לא יהיה מה לעשות בסניף. וכמה שנדבר על זה שאסור שהגרעין יתפרק וצריך להמשיך להגיע, גרעין רעות ידעך ולבסוף ייכחד.

במחנה. האחרון שלנו רוב הבנות פשוט התעלמו מקיומה של ליאורה. הן רצו להישאר באוהל, לפטפט עם החובשים והמלווים, לשמוע קסטות של מדונה ולאכול ממתקים. הן לא רצו לצאת למסע הקשה, רעות ידעך ולבסוף ייכחד.

היום ליאורה גרה בהתנחלות בגוש עציון, מחנכת ומורה לספרות, נשואה לר"מ בישיבה ואימא לארבעה ילדים. avigail73@bezeqint.net

אימא סדרתית

ענת פי"י-גוטה

קן הקוקיה (בערבה)

טוגתי ואני נשבענו לעצמנו שאחרי הולדת בנו הצעיר (בן שנה) ננוח לפחות שנתיים. והנה, התפרים עוד לחים, הבטן עדיין מידלדלת, וזוגתי כבר הגיעה למסקנה שחייבים לקנות בית, כי התרחבנו. אחרי מסע חיפושים מייגע מצאנו בית קטן בערבה, רכשנו אותו תמורת משכנתה רצחנית לאלף השנים הבאות, והתחלנו לשפץ. למזלנו עומד תחתינו בסיס איתן של 14 שנים משותפות, מפני שאלמלא הוא, בוודאי היינו מבתרות זו את גופתה של זו ושולחות לחברים חלקים בתוך שקיות קטנות. טו מייק אה לונג סטורי שורט, השיפוץ נגמר והשבוע אנחנו עוברות, על נשינו וטפנינו. רק מה? אני היסטורית וגם הילדים יצאו מכיווננו. ביתנו הפך לסיר לחץ עצבני חסר פשרות. כבר שלושה ימים שאני מפליצה ומאשימה את הילדים, ובד בבד עם המתקפה הימית, בנו הבכור מוציא את לחציו על אחיו הקטן. בכל הזדמנות הוא דופק

זוגתי להתעכב בעבודה ואני נותרתי עם האינתיפאדה בבית. הקטן טיפס על הספה וירד, שוב טיפס ושוב ירד - אולי עשרים פעם, והגדול שפך את תכולת ארגז הצעצועים הענק על השטיח בסלון. הקטן ראה כי טוב, ובן רגע זנח את הרפתקת הספה והתחיל לדרוך על הצעצועים. הגדול לא נשאר חייב, הרים את אחיו הקטן ותקע אותו בארגז הצעצועים ובאקט רוחני פרש מעליו שמכה סגולה... דקה לפני שהחלטתי לחתוך ורידים הגעתי לשירותים עם הפלאפון ביד, התיישבתי על האסלה, חייגתי לזוגתי והשבתי אותה שעכשיו לפחות שנתיים לא קורה כלום בחיים שלנו. זוגתי אמרה בסדר, אבל שעוד שנה בערך צריך כבר לחשוב על הילד הבא. ואני לא ענית, מפני שבאותו הרגע ממש גיליתי ששולחתי על הגיף המשוכלל של הקטן. כמו שאמרו חכמים: "לא את הכל המים ישטוף", אבל זאת כבר הבעיה של הזוג שקנה מאיתנו את הדירה הזו...

לו את הדלי של הלגו על הראש, צועק, מחנך ומעניש, גורר אותו ברחבי הבית, נותן לו להסתבך בין הווילונות, ומגלה קווים אוטיסטיים למשמע צרחותיו. והקטן? גם הוא אינו טומן ידו בצלחת. באופן שיטתי הוא דוחף דברים מעניינים לתוך הווידאו, והלהיט של השנה: גילוייה המופלא של האסלה! לא אחת מצאתי את עצמי מתאפקת שלא להקיא, כשנאלצתי לדחוף את ידי הענוגות למעמקי השירותים ולדוג משם את מפתחות המכונית, את נעל הבית של זוגתי, והגרוע מכל, את הצפרדע המלעונה הזאת עם הגלגלים, שתקוע לה מקל בגב כדי שאפשר יהיה לטייל איתה. הייתי צריכה לדחוף את היד ולשחק עם הזוויות של הגלגלים עד שהשתחררה משם, ולגלות מתחת את הפינצטה שלי! חוץ מזה רצתי אחרי הגמד ששלף את "הכחול של השירותים" ומצץ אותו בפניה בסלון (כדאי לדעת: לוקח לצבע לרדת מהגוף בערך יומיים), והיום העזה

למה צריך עיתון לסבי

אולי משום שהשגת שוויון זכויות אינה רק עניין לפוליטיקה ולמשפט, אלא גם לתרבות

"לסביות! הומואים! שוב לסביות והומואים! למה צריך עיתון ללסביות? זה כבר לא מעניין, הצלחתם וזהו, המאבק הסתיים". תגובות כאלה ואחרות קיבלנו מאנשים שונים תוך כדי מאמצנו להפיק את "פנדורה" ולהשיג מימון נוסף להפקת העיתון. אלא שהמציאות מורכבת יותר. אכן, היום יותר קל מבעבר להיות לסבית או הומו בישראל, אך רבות רבים מאיתנו, אם לא כולנו, סובלים מחוסר שוויון בשל זהותנו המינית. לרובנו לא קל לקבל את עצמנו ואת זהותם של היקרים לנו, חלקנו מנוכרים ממשפחתנו, לא לכולנו קיימות מערכות תמיכה מחברים וקהילה, ואף לא אחת מאיתנו יכולה ליהנות משוויון זכויות מלא במדינתנו.

השגה של שוויון זכויות אינה עניין רק לפוליטיקה ולמשפט, אלא גם לתרבות, וזאת משום שהאפליה של נשים, של הומואים ולסביות, של טרנס ובי - טבעה עמוק כל כך בתרבותנו. יתרה מכך, רק באמצעות שינוי תרבותי ניתן לשמר את ההישגים שהושגו בפוליטיקה ובמשפט עד עתה ולמנוע תגובות נגד. לכן חשובה כל כך הנוכחות בתרבות של נושאים לסביים, לכן חשוב כל כך לקדם אמנות לסבית ואמצעי ביטוי לסביים, כמו פנדורה, ולתמוך בפעילות של ארגונים לסביים כמו קל"ף.

www.gay.org.il/claf

לוח אירועים
לסבי כלל ארצי
פברואר 2004

במהלך חודש פברואר ייערך ב"סלון מזל" פסטיבל בנושאי מיניות ומגדר עם מפגשים, הרצאות סרטים וסדנאות. תוכנית הפסטיבל תפורסם באתר האינטרנט של קל"ף:
<http://www.gay.org.il/claf>
ובאתר האינטרנט של סלון מזל:
<http://www.salonmazel.org/>

הבית הפתוח בשיתוף קל"ף:
מסיבת נשים כתמול שלשום! מסיבת נשים חוזרת במוסיקה סוחפת ואווירה אינטימית של תמול שלשום. מבצע: חברה מביאה חברה-כניסה חינם לחברה שתביא חברה חדשה להירשם לבית הפתוח במסיבה. כניסה: 30 ש"ח, לחברות הבית הפתוח וקל"ף - 25 ש"ח. כל הרווחים מעבר לכיסוי ההוצאות - תרומה לקל"ף. לפרטים: אביבית, 055-742080.

"ברוכה הבאה הגעת הביתה":
מפגש לנשים חדשות בקהילה מתלבטות, סקרניות. המפגש ייערך בבית פרטי במרכז תל-אביב. לפרטים נוספים וכתובת: חנית, 055-679741.

קבוצת הנשים של באר-שבע נפתחת מחדש!
הפעילויות יתקיימו בסניף האגודה ההומו-לסבית, ברח' הפלמי"ח 83 פינת הרצל, קומה א', ניתן לפנות למיכל: 058-888170.

אתר קל"ף חוזר לפעול, בהנהלת יעלה.
www.gay.org.il/claf
באתר: לוח אירועים, חדשות, הודעות ועוד! הצטרפי לרשימות התפוצה של קל"ף ותהיי מעודכנת תמיד! רשימת התפוצה הלבטית-פמיניסטית הוותיקה בהנהלת אן (בעיקר באנגלית), רשימת התפוצה הפתוחה בעברית. הצטרפות דרך האתר.

קבוצת "לקראת אימהות" נפתחת על ידי תמי ועידית, לנשים שרוצות לעשות את זה בזוגות לבד. פרטים נוספים יימסרו בחודש מארס, בדיוור ובאתר קל"ף.
תודעה פמיניסטית או סידרלה סטרייטית:
נפתחת קבוצת הדיון לפלירטוט קל עם התיאוריה הקווירית ומערכת יחסים פתוחה עם האקדמיה. פרטים באתר קל"ף ואצל אינה: 055-368802

מועדון הסרט הסגול חוזר! הקרנה ראשונה "יותר טוב משוקולד" בבית היינריך בל, בתאריך 2.3 בשעה 20:45. פרטים באתר קל"ף ואצל קרן: 067-647274

מדור פרסומי

התאהבתי ביפו, מקום שהוא אותנטי ונותן לי לחיות באותנטיות שלי

יש כאן אווירה של שכונה יחד עם תחושה של חופש ופרטיות. תני לי לספר לך איך הגעתי לכן, אשה לבדה, עם מעט כסף, ואיך עכשיו יש לי בית משלי

אני גרה ביפו. בשבילי זה משפט עם המון גאווה. מצחיקה המילה גאווה, עכשיו היא מתחברת לי עם "יום הגאווה". זה רעיון לא רע - "יום יפוי". אבל לפני שאני מתחילה לפנטז על יום כזה תני לי לספר לך איך הגעתי לכאן, אשה לבדה, עם מעט כסף, ואיך עכשיו יש לי בית משלי. חיפשתי לעצמי בית במקום שקט ויפה. רציתי בית מרווח ובלי בעיית חנייה. אבל למצוא בית כזה בתל אביב זה כמו לבקש שכל השנה יהיה אביב. בדקתי את נווה צדק, שהיא שקטה ויפה, אבל להסתובב שם זה כמו להסתובב בניו יורק ולרצות דירה. המחירים... לעשירים בלבד!!! אז הגעתי למשולש של נדל"ן יפו - כרמית, אבי ונמרוד - שלישיה חמה ומפנקת שדואגת אישית, ויצאתי עם דירה מהממת שיש בה ים ונמל ועיר עתיקה ועוד הרבה יותר! נכון, העיריה לא משקיעה כאן כמו בתל אביב ויש חלקים מוזנחים והרוסים. חלק מהרחובות צרים ויש גברים ברחוב. אבל המנטליות כאן לא מפחידה כפי שנראה אולי מבחוץ, וברגע שמסירים את קליפות הפחד, הכל נראה אחרת, יש כאן אווירה של שכונה יחד עם תחושה של חופש ופרטיות. אני גרה כאן כבר ארבע שנים בדירה מרווחת עם נוף לים במקום שקט, בלי בעיית חנייה. אני רושמת במכולת, יודעת קצת ערבית ואומרת בוקר טוב לאנשים המוכרים, ואם אני נתקעת עם האוטו תמיד יש מישהו שעוזר. אנחנו עכשיו משפחה עם שני ילדים, הקטנה אצל מטפלת ערביה מקסימה עם הרבה יחס אישי והבן הגדול במשפחתון של אילנה, שהיא טיפוס שרק ביפו מוצאים. התאהבתי ביפו, מקום שהוא אותנטי ונותן לי לחיות באותנטיות שלי.

גילה

נדל"ן יפו, רח' שערי ניקנור, 48 יפו 03-6839652
www.nadlan-yaffo.co.il

עשר שנים

מוטב לי לשבת בבית ליד השולחן הגדול שלי, נעולה בנעליי ונתונה במכנסיי ולכתוב. עכשיו מתערבת ההכרה עם התת-הכרה. עכשיו אני שותה יין. עכשיו יש לי גאולה קטנה. בחורף אחר ביבשה אחרת הייתי אישה אחרת. צעדי הלכו על מדרכת אבנים כהות. רגליי לבנות וישרות ימך ושמאל נשלחות לפניי נוהגות את עקבי הנעליים לנקוש במה שנקרא או אלגנטיות. אם אין לי סיגריות - אני שותה יין. אם אין לי פומית - אני מעשנת בלי. הרחובות צרים ורטובים משלג ישן ואני הולכת לכיוון. הנה אני נכנסת לבית שקירותיו לבנים ותקרתו גבוהה. רהיטי העץ הכבדים חורקים לאט ומשתנותם בשקט כבר שנים. אנחנו מתעלמים אלה ממגרעותיו של אלה. אני מהרהיטים ומהשתנותם והם ממני ומהתבגרותי. שיערי הבהיר נעשה אפור וידיי רכות יותר. אני יושבת במטבח שם בבית ומרכיבה את משקפיי. זה יום ההולדת שלי. מתוך שלושים וחמש השנים שהייתי פה, חילקתי עשר למקומות אחרים מאוד.

רגליי משתחררות מנעלי העקב הלבנות ומעליי הלבן נשען ונאנח בהקלה על מסעד הכיסא. אני נוטלת נייר וכותבת מכתב. אני נוטלת משקפיים וחובשת אותם. אני מושיטה את ידי ומשילה את הכפפות. אני כותבת. בעבר הייתה בין הרהיטים האלה אישה שאהבתי. חציה אהב אותי. כולי אהב אותה. גופי אהב אותה. בכל פעם שענינו הבישו זו בשל זו, הותכה כוויה ברחמי. בכל פעם שעלינו במדרגות הבית הלבנות כשלת לי לאחור. בחדר שבו מונחת עדיין מיטה גדולה ולבנה מתנפנפים וילונות שקופים ארוכים ותו לא.

האישה שאהבתי הלכה במעלה המדרגות ורגליה חפות וקלות. היא הלכה לפניי ואני נהדפתי כאילו רוח עזה הולמת בגבי להעיר אותה מחלומה ולבוא אליי.

עשר השנים שלי. נראה שלא נשאר לי עוד הרבה. על מדף המטבח מונחת קופסת פח עגולה. פתחתי אותה וחישתי. לא נשאר הרבה. אני קראתי לה אבל היא לא הייתה בתוך קופסת הפח. פירורים. עשר שנים וזה מה שנשאר.

היום, ביום ההולדת שלי, מיוחשי הבשלות בצד ימין גוברים. ההכרה כבר הפסיקה לכאוב, היא רק מהבהבת לפעמים לסמן שהיא קיימת ושיש לסמוך עליה. האינטואיציה שלי, מחמל נפשי, קיבלה לגיטימציה מחודשת. כולנו פה.

מתוך שלושים וחמש השנים שלי פה, כישפה אותי השפה הקשה הנסתר. ברחוב הריק בחלון ראיתי אותה מתחת לפנס יושבת על ספסל קפוא, את האישה שאהבתי. מושיטה אליה את ידי לגעת בה, בכנף שלה האחת, בנעל, בתיק שלה המונח על ברכיה, אבל אני כלואה בתוך עשר השנים הרעות והיא כבר לא.

והרחוב נמשך כהה ומתעקל, יורד אל הנהר וחוצה גשר, מוליך אותי עם צעדיי בקצב שפועם מתוך האדמה.

פיה

"אני יפה כמו אישה אחרת. אני המבוא אליה. בגופי יש ערפל תמיד. נד תמיד. בראשית היו לי תלתלים כל סוף ואבנים כבדות התעכו במורד ירכי. אני בשר עכשיו ובראשית הייתי רק מים..."

נסענו שתינו. אני והבת זוג שלי. נסענו בבוקר של שבת חורפית. חורף כזה שאני זוכרת מגלגולים אחרים. גשם ושלג וקור עבה שנכנס לתוך חלונות האוטו. לא. בלי השלג. השלג הוא מסיפור אחר.

נסענו לחפש מנוח לכף רגלינו מפני המבול. זה לא שלא רצינו להיכנס לתיבה של נוח. הוא לא נתן לנו לעלות כי לא היינו זכר ונקבה. אז ניסינו לחזור שוב מסוף התור. הבת זוג שלי התחפשה לזכר. היה לה כל מה שצריך אבל מפלסטיק והוא תלש לה את הדילדו וזרק את שתינו בחזרה למבול.

ככה שייטנו אחרי התיבה, מקוות שהשמירה האלוהית תיגע קצת גם בנו ושלא נטבע מוקדם מדי, לפני שנגשים את הייעוד של חיננו.

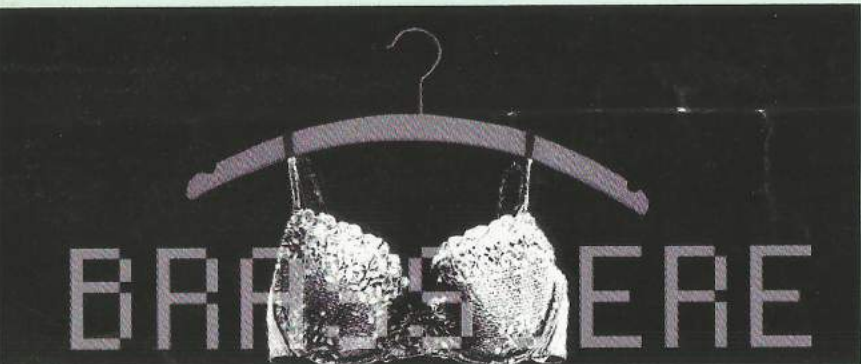
הייעוד שלנו היה לצאת מהבית היום. היתה שבת. היה הרבה אוכל אתמול ויין וסיגריות וסקס והיינו סחרחרות והלומות שינה מאוחרת. נאחזנו בערות כדי לבצבץ מתחת לשמיכה שהיתה חמה והדיפה את הריח המשותף שלנו שהוא מביך בנוכחותו ובאינטימיות שעולה ממנו. ככה נתלשנו וישבנו באוטו, מקשיבות לשנאסונים צרפתיים. והנה אנחנו נוסעות ואחרי הייעוד - היעד הוא יער שבו הגשם תלוי על העצים. כשיוורד הגשם - העצים מחזיקים אותו וכשנפסק - הם משחררים. שם רצינו להיות עכשיו. אולי ככה אני רציתי ובת הזוג שלי לא. לא ידעתי.

ובנסיעה עברו אותנו עצים ועצים ומקומות שבהם שתינו קפה והמשכנו.

אתמול ראיתי אישה שאהבתי כשהייתי ילדה. גם היא היתה ילדה אז. ראיתי אותה שוכבת, ל כמה קטנה ואנשים זרים מציידים אותה. אני אהבתי מוסיקה כזאת שהייתה שם. הסתכלתי בה ובגומות הגוף שלה שזכרתי ועכשיו העמיקו. הסתכלתי בה וצירתי אותה גם אני. נימים כחולים השתרגו על גבה ועל ירכי, עוטפים אותה מכל עבר, מתפתלים לתוך בשרה ויוצאים ממנו, תוחמים אותה וכובלים אותה לקרשי הבמה הקטנה. כך הייתה קשורה ועקודה. יכולה הייתי לבוא אליה ולקחת, לגעת בבשר, בשיניים, בשערות ולא באתי. כן שרטתי את גופה בעפרון גס. ראש חתוך. צוואר חתוך. ידיים חתוכות. רגליים, ירכיים, ירכיים.

בת הזוג שלי היא אישה יפה. אני מסתכלת על ההשתקפות שלה בחלון של האוטו. הגוף שלה היה לפתע גוף אחר. האשה השוכבת הזרה לי מילדותי בלעה את גופה ונשכה את קצוותיו. הפנים שלה לא הרגישו כלום עדיין. היא נאכלת ואני רואה ולא מושיעה. בבית שלנו אני מניחה סביבי את חפציה. ספריה, תחתונה, משקפיה הדקים, העטים שלה הדקים גם הם, העפרונות שלה, המכחולים. חפצים שנראים כמוה ושומרים עליי מוגנת. כאן באוטו אין מי שיגן עליי. אני גם לא שומרת עליה.

בת הזוג שלי. אני. הגענו ליער. הנחנו את המכונית ונסחפנו בגשם הכבד לתוכו. תלים ירוקים רטובים ורקפות לבנות. המשכנו ללכת. המעיל שלה בצבע טחב ושלי בצבע אזוב. העצים הפכו עבים נל שהעמקנו ללכת. פה של אהובתי נעשו חיוורים ועיניה גדולות ויפורות. המעיל שלה זנף לשובל מוחב ושיערה היה ארוך ומעונן מאוד. היא עצרה את הליכתה והסתכלה בי. בתוך כפות ידיה היה חפון אדן ורוד ורך. היא הושיטה את ידיה השקופות אליי חופנת את האדן ואומרת לי קחי. (אלמלא האות ח' שבמילה שהגתה, לא הייתי יודעת שנאמרה. כל כך בשקט. כאילו שרה בלחש). אהובתי היא פיה. בדרך חזרה כיבנו את הדריי ולא שמענו שאנסונים צרפתיים. לא שמענו מוזיקה בכלל. שמענו איך נשימותינו כואבות ושני הלבבות שלנו יוצרים ביחד עיגול שלם.

גדר-חי

האישה הגבוהה פרשה מפת פלסטיק חלבית שפלגל בתחתיתה על מפת הבד הלבנה הבשרית שכבר הייתה מונחת על השולחן. היא הידקה אותה לשולחן בשוליה באצבעות לבנות ארוכות שפרקיהן בולטים. כפות ידיה זקות ופירורי כתמים חומים בהירים בוקים עליהן. על מפת הפלסטיק מצויירים פירות בסלסלות קש מגונדרות, ענבים צהובים, תפוחי שלגיה ופרחי בר מארץ רחוקה. שריטות אהדות בין הסלסלות העכירו את רוחה של האישה באחר הצהריים של שבת. היא שוב העבירה אצבע על אחת השריטות, לאחות אותה.

האישה הלכה למטבח וחזרה ומידה צלחת זכוכית עכורה ועליה שלוש פרוסות עבות של לחם לבן, כלי חרסניה חבוט מעט שבו הונח גוש צהבהב של חמאה, כוס עם חלב וסכין מריחה. (ניתן היה לטעות ולחשוב שידית הסכין עשויה שנהב, אבל ממקור ראשון אני יכולה לספר כי ידית הסכין הייתה עשויה פלסטיק).

ריח נרקיסים קלוש עלה מבין אשנבי תריסי הפלסטיק. האישה פתחה לרווחה את התריסים וכל הדרה של חצר אחורית נתגלה. גדר חי. חמסין בחודש אפריל, היא חשבה לעצמה. פסח עוד מעט. עמילן. אקונומיקה. בודיעם. אלה מקצת המילים שעברו בתוך מוחה ויצאו ממנו לאט, משתהות רגע בחלל המרפסת הפתוחה ונושרות לרצפה. שלוש פרוסות של לחם (ששמו ברויט) וכוס עם חלב ששמו מילוך. לאישה יש אף חד ועיניים כחולות. עור לבן מאוד ושיער שאסוף מתחת למטפחת ראש. נעלי בית ארטופריות מתנות הנעליים בפסאז' סינר בד שלפני שהיה סינר, היה חלוק בית ועכשיו הוא כרוך על מותניה באדרגות, אחיזתו נחרצת. בארונות יש הרבה דברים שהיו משהו אחר לפני שהגיעו למצבם הנוכחי, אני יודעת.

ישובה על כיסא עץ עטוף פלסטיק חום מחוספס, מרחה האישה פרוסה אחת בחמאה וחתכה אותה לקוביות גדולות ומדויקות. אצבעותיה הגרמיות עם קצותיהן המעוגלים.

המסמרים שראשם חצי כדור פלסטיק לבן המצמידים את כיסוי הפלסטיק לכיסא העץ ברווחים שווים של סנטימטר ביניהם.

הסכין בעלת ידית השנהב. בואי לשבת לידי, פראולין, בואי לאכול קצת.